

WOLONTARIAT JAKO AKTYWNOŚĆ BUDUJĄCA KAPITAŁ SPOŁECZNY

Magdalena Bsoul

Politechnika Częstochowska
Katedra Socjologii i Psychologii Zarządzania

Streszczenie: Wolontariusze pracują we wszystkich dziedzinach życia społecznego, a ich prospołeczne zachowania wymagają nie tylko bezinteresownego poświęcenia własnych sił dla dobra drugiego człowieka, ale także determinacji, wrażliwości i umiejętności współdziałania z innymi ludźmi. Wolontariat i kapitał społeczny wzajemnie na siebie oddziałują, bowiem wolontariat kształtuje kapitał społeczny poprzez zaangażowanie obywateli w życie społeczne, a kapitał społeczny decyduje o jakości funkcjonowania wolontariatu.

Słowa kluczowe: kapitał społeczny, organizacje pozarządowe, wolontariat, społeczeństwo obywatelskie

Wstęp

W Polsce istnieje długoletnia tradycja pracy społecznej, tradycja angażowania się w problemy innych. Współcześnie przez wolontariat rozumie się „bezpłatne, dobrowolne, świadome działanie na rzecz innych, wykraczające poza więzi rodzinno-koleżeńsko-przyjacielskie”¹. Wolontariusze pracują we wszystkich dziedzinach życia społecznego, a ich prospołeczne zachowania wymagają nie tylko bezinteresownego poświęcenia własnych sił dla dobra drugiego człowieka, ale także wrażliwości, determinacji, zaangażowania oraz umiejętności współdziałania z innymi ludźmi. Można powiedzieć zatem, że wolontariat należy do najżywotniejszych przejawów solidarności ludzi we współczesnym świecie. Przedmiotem moich rozważań w tym artykule jest wolontariat jako aktywność, która buduje kapitał społeczny.

Kapitał społeczny - podstawą integracji społecznej

Koncepcja kapitału społecznego wprowadzona przez Roberta Putnama została upowszechniona dzięki jego studium pt. „*Making Democracy, Work: Civic Traditions in Modern Italy*”, które zostało opublikowane w 1993 roku. Przedstawiono w nim m.in. rozważania, które wyjaśniały, co było przyczyną, że w latach 20. XX w. po włoskiej reformie konstytucyjnej nowo utworzone rządy prowincjonalne

¹ T. Kubiak, *Nowe spojrzenie na stary problem*, „Barwy wolontariatu” z serii „Rocznik” 2002, Warszawa 2002, s. 38.

w północnych Włoszech były efektywniejsze, sprawniejsze i bliższe obywatelom niż te, które działały w południowych Włoszech.

Zdaniem R. Putnama, przyczyny takiego stanu rzeczy tkwiły nie tyle w większej zamożności społeczności północnej części Włoch i jej bogactwie, lecz właśnie w większym *kapitale społecznym*, którego upatrywał on: po pierwsze - w *zaufaniu społecznym*; po drugie - w obowiązującej powszechnie *normie wzajemności* (*facio ut facies*) i po trzecie - w *udziale w dobrowolnych zrzeszeniach*, w których pielęgnowano i rozbudowywano normy wzajemności, lojalności i społecznego zaufania.

W oparciu o takie rozumienie kapitału społecznego R. Putnam poddał krytyce klasyczną teorię demokracji oraz założenia ekonomicznych kosztów wymiany². Zauważmy, że z jednej strony - postrzegał on zrzeszenia jako podstawy demokracji i miejsce, w którym się ludzie tej demokracji uczą. Z drugiej strony - uważał, że w tych właśnie zrzeszeniach rozwijają się normy wzajemności i społecznego zaufania, które następnie są przenoszone na życie społeczne i tym samym zmniejszają konieczność społecznej kontroli. A zmniejszenie kontroli społecznej oznacza także redukcję kosztów zarówno w funkcjonowaniu państwa, jak i gospodarki.

W mniej abstrakcyjnym ujęciu chodzi o takie zdolności i predyspozycje obywateli, jak: inicjatywność, spostrzegawczość, zaufanie, zdolność organizacyjną, postawy egalitarne i tolerancję wobec obcych, które można spożytkować w konkretnych działaniach o charakterze politycznym i gospodarczym.

Wymienione elementy kapitału społecznego przejawiają się w tradycyjnych stowarzyszeniach lokalnych, jak np. w zrzeszeniach o charakterze sportowym, religijnym, hobbystycznym itp., w których pojawiają się wielorakie stosunki bezpośrednie i współdziałania między członkami tych stowarzyszeń, poprzez które kształtują się więzi tożsamościowe między poszczególnymi ich członkami.

R. Putnam - stosując powyższe pojęcia do analizy społeczeństwa amerykańskiego, w którym nastąpiła erozja kapitału społecznego - głównych przyczyn tego zjawiska upatrywał w tym, że powojenna generacja „Baby-Boomer” przeobraziła się pod wpływem ekspansji telewizji do poziomu pokolenia mało społecznego.

Nieco inne rozumienie pojęcia *kapitał społeczny* zaproponował Pierre Bourdieu, który uważał, że obok kapitału w ekonomicznym znaczeniu (pieniądze, ziemia, narzędzia produkcyjne itp.) i kapitału kulturowego (wiedza, umiejętności, kompetencje poznawcze itp.) wyróżnia się *kapitał społeczny*, który powstał poprzez działalność stowarzyszeniową i obejmuje wszystkie te zasoby, które są efektem trwałej sieci stosunków wzajemnych i opierają się na wzajemnej znajomości i poznawaniu ludzi w danych strukturach społecznych. Jego zdaniem, *kapitał społeczny* jest zbiorem rzeczywistych i potencjalnych zasobów, jakie są związane z członkostwem w grupie, która dostarcza każdemu członkowi wsparcia w postaci kapitału posiadanego przez kolektyw, jaki on stanowi³.

² Szerzej: R. Putnam, *Making Democracy Work: Civic Traditions in Modern Italy*, Princeton-New Jersey 1993.

³ Szerzej: P. Bourdieu, *Ökonomisches Kapital, kulturelles Kapital, soziales Kapital*, Reinhard Kreckel. *Soziale Ungleichheiten*, Göttingen 1983.

Zauważmy, że postrzega on kapitał społeczny odmiennie niż James Coleman i Robert Putnam, tzn. jako zasób poszczególnych jednostek, a nie jako pewne dobro kolektywistycznie wypracowane przez społeczeństwo, czyli zasoby posiadane przez całe społeczeństwo.

Biorąc pod uwagę to, że kapitał społeczny tkwi w jednostce ludzkiej i jest tym samym subiektywnie zróżnicowany, udział każdej z tych jednostek w kapitale społecznym i kulturowym jest więc różny. I z tego względu upatruje on w kapitalizmie społecznym uwarunkowań nierówności społecznych, a przede wszystkim nieoczywistych i nieformalnych sieci zależności.

Kolejny etap w rozwoju koncepcji kapitału społecznego łączy się z rozważaniami Francisa Fukuyamy. Uważa on, że *kapitał społeczny* jest to umiejętność współpracy międzyludzkiej w obrębie grup i organizacji w celu realizacji wspólnych interesów⁴. Jego zdaniem, znaczną część potencjału ludzkiego stanowi zdolność łączenia się ludzi w grupy dla realizacji określonego celu. Wśród czynników, które mają istotny wpływ na powstawanie grup wskazuje następujące:

- uznawanie norm społecznych regulujących współżycie w społeczności;
- istnienie wspólnych wartości kulturowych dla funkcjonowania nowoczesnego społeczeństwa oraz
- stawianie wyżej dobra grupy niż dobra indywidualnego jednostki.

Zwraca również uwagę na to, że *społeczny kapitał* przynosi korzyść całemu społeczeństwu. Znacząca grupa ludzi, którzy go tworzą, nie zachowuje wszystkich korzyści dla siebie, co nie wpływa pozytywnie na to, by go produkowali. Wiąże się to z koniecznością udziału w produkowaniu kapitału sił pozarynkowych. Tytułem przykładu wymieńmy rząd oraz agencje pozarządowe, które nie są nastawione na zysk, oraz rodziny, organizacje charytatywne, organizacje pozarządowe, i w tym znaczeniu *społeczny kapitał* jest dobrem publicznym, produkowanym w nadmiarze przez wolny rynek.

Zauważmy, że w kolejnej swojej pracy Fukuyama definiuje kapitał społeczny jako zespół nieformalnych norm i wartości, uznawanych przez członków danej grupy, umożliwiających im współpracę⁵.

Normy, które tworzą kapitał społeczny, opierają się na takich wartościach, jak: prawdomówność, wywiązywanie się z obowiązków i wzajemność w stosunkach z innymi. Członkowie grup oczekują uczciwego postępowania, tzn. takiego, na którym można polegać, czyli muszą ufać sobie nawzajem. *Zaufanie* staje się podstawową wartością, która usprawnia funkcjonowanie grup i organizacji.

Zaufanie - według Fukuyamy - jest mechanizmem opartym na założeniu, że członków danej społeczności cechuje uczciwe i kooperatywne zachowanie, którego podstawą są wspólnie wyznawane normy, obejmujące wartości dotyczące Boga i sprawiedliwości oraz formy regulacji, takie jak standardy obowiązujące w danym zawodzie, bądź przyjęte reguły zachowania.

⁴ Szerzej: F. Fukuyama, *Zaufanie. Kapitał społeczny a droga do dobrobytu*, Tłumaczenie z j. angielskiego A. i L. Śliwa, Wrocław 1997.

⁵ Szerzej: F. Fukuyama, *Wielki wstrząs. Natura ludzka a odbudowa porządku społecznego*, Tłumaczenie z j. angielskiego H. Komorowska i K. Dorosz, Warszawa 2000.

Wskazuje on również na spontaniczne zachowania społeczne, przejawiające się w powstawaniu nowych organizacji i związków, działających zgodnie z przyjętymi przez nie normami, które są również istotną częścią kapitału społecznego.

Fukuyama uważa, że kapitał społeczny jest zdolnością wynikającą z upowszechnienia zaufania w danym społeczeństwie lub jego części. Można go rozpatrywać w odniesieniu do całego narodu, w obrębie wszystkich grup pośrednich, jak również jako cechę podstawowej grupy społecznej, jaką jest rodzina.

Kapitał społeczny różni się od innych form kapitału ludzkiego głównie tym, że jest tworzony i przekazywany za pośrednictwem mechanizmów kulturowych, wśród których wymienia m.in. religię i tradycję.

Zauważmy, że tworzenie kapitału społecznego jest procesem skomplikowanym i przebiega różnie w różnych społeczeństwach. Tytułem przykładu wymienimy społeczeństwa, w których cenione jest zaufanie, czyli społeczeństwa o wysokim poziomie zaufania, np. Japonia, USA, Niemcy, oraz społeczeństwa o niskim poziomie zaufania, np. Francja, Włochy, Hiszpania, Chiny. Otóż w przypadku Japonii i USA wskazuje się na taką cechę wspólną, jaką jest zdolność do spontanicznego tworzenia silnych grup społecznych na poziomie pośrednim pomiędzy rodziną i państwem. Kultury tych społeczeństw mają bowiem takie cechy, które umożliwiły jednostkom gospodarczym szybkie wyjście poza więzi rodzinne i utworzenie w sposób spontaniczny nowych grup nieopartych na więzach krwi. Społeczeństwa te charakteryzuje wysoki poziom zaufania między członkami, którzy nie należą do jednej rodziny i to właśnie stanowi podstawę kapitału społecznego.

Natomiast w społeczeństwach o niskim poziomie zaufania występują słabe więzi społeczne na szczeblu pośrednim, na co wskazuje mała ilość struktur pośrednich między rodziną i silnie scentralizowanymi instytucjami, takimi jak kościół i administracja państwowa.

Fukuyama istotną rolę w budowaniu i gromadzeniu kapitału społecznego przypisuje małej grupie społecznej, bowiem właśnie tego rodzaju grupa społeczna przyjmuje i akceptuje normy oparte na lojalności, uczciwości oraz rzetelności i dopiero wtedy zaufanie może stać się wartością uznaną i powszechną w danej społeczności.

Kapitał społeczny - jego zdaniem - wpływa w zasadniczy sposób na charakter gospodarki przemysłowej, którą dane społeczeństwo tworzy, powodując określone skutki gospodarcze. Wskazuje na pewne zależności pomiędzy wielkością przedsiębiorstw w różnych społeczeństwach a tendencjami do spontanicznych zachowań w tychże społeczeństwach. Dotyczy to np. różnic w wielkości przedsiębiorstw sektora prywatnego USA lub Niemiec i Włoch lub Francji. W obszarze azjatyckim istotne różnice są jeszcze bardziej wyraźne w Japonii i Korei, gdzie firmy są duże i niewielkie przedsiębiorstwa na Tajwanie i Hongkongu.

Istnieje również zależność między wielkością zasobów kapitału społecznego w krajach o dużym zaufaniu i zdolnością tworzenia dużych prywatnych struktur ekonomicznych. Natomiast w krajach o stosunkowo niskim poziomie zaufania społecznego występują niewielkie przedsiębiorstwa rodzinne ze względu na niechęć do obdarzania zaufaniem ludzi spoza rodziny. Jeżeli społeczeństwo o niskim poziomie zaufania chce rozwijać przedsiębiorstwa, musi korzystać z różnych form

pomocy państwowej. Oczywiście bardziej korzystna jest sytuacja wysokiego poziomu zaufania dla rozbudowywania struktur organizacyjnych oraz adaptowania nowych form organizacji w społeczeństwach posiadających duży kapitał społeczny.

Dotychczasowe rozważania wokół koncepcji kapitału społecznego skłaniają do wniosku, że jest on godną uwagi kategorią analityczną, która może być przydatna w badaniach rozwoju kapitalistycznego systemu społecznego, zwłaszcza na jego wyższym, tzn. współczesnym stadium rozwoju. Kapitał społeczny ma istotne znaczenie dla skutecznego funkcjonowania współczesnej gospodarki i jest warunkiem niezbędnym (łac. *conditio sine qua non*) stabilnej liberalnej demokracji. Jest kulturowym komponentem współczesnego społeczeństwa, które od czasów Oświecenia kształtowane jest na bazie formalnych instytucji, reguł prawnych i racjonalizmu. W powyższym artykule podjęta została próba określenia roli, jaką pełni kapitał społeczny w urzeczywistnianiu idei społeczeństwa obywatelskiego na przykładzie organizacji non profit, a w szczególności wolontariatu.

Wolontariat - forma aktywności społecznej budująca kapitał społeczny

Historia wolontariatu na świecie sięga 1920 roku, kiedy to szwajcarski pacyfista Pierr Cèrèsolle zorganizował w miasteczku Esne we Francji międzynarodowy *work camp* dla wolontariuszy. Uważał on, że wspólną pracą ludzi przybyłych z różnych krajów będzie można promować pokój i rozwiązywać różne problemy drogą dialogu. Zjazd ten dał początek programom opartym wyłącznie na dobrowolnym uczestnictwie, realizowanym w atmosferze przyjaźni, oferującym możliwość poznawania nowych kultur i obyczajów narodów. Te międzynarodowe spotkania odbywały się co roku, a ich uczestnicy, pracując wspólnie, tworzyli ponadnarodowe więzi i przyjaźnie. W latach 1920-1945 powstawały w Europie liczne organizacje wolontariatu, ale z reguły miały one charakter religijny. Niektóre z nich istnieją po dzień dzisiejszy, a przykładem mogą być: Międzynarodowa Służba Cywilna, Akcja Młodzieży na Rzecz Pokoju czy Międzynarodowa Unia na Rzecz Pojednania. Natomiast po drugiej wojnie światowej pojawia się zapotrzebowanie na inicjatywy społeczne i na działalność realizowaną poprzez spontaniczne działania obywateli. W odpowiedzi na potrzeby społeczeństw i państw zniszczonych w wyniku wojny powstawały programy odbudowy, co z kolei powodowało wzrost zainteresowania wolontariatem⁶.

Zaczęły powstawać organizacje pozarządowe, takie jak stowarzyszenia, fundacje, grupy samopomocowe, których członkowie mogli realizować swoje ambicje i marzenia w różnych obszarach życia społecznego. Zauważmy, że sektor organizacji pozarządowych przyczynia się w znacznej mierze do powstawania społeczeństwa obywatelskiego. Organizacje pozarządowe świadczą usługi najczęściej w obszarze pomocy społecznej, kultury, edukacji, praw człowieka, oświaty. Jed-

⁶ A. Cyran-Mądzik, *Wolontariat w Wielkiej Brytanii*, [w:] *Wolontariat jako działanie prospołeczne w obszarze pomocy społecznej i pracy socjalnej*, red. B. Matyjas, Wyd. Wszechnica Świętokrzyska, Kielce 2009, s. 31-32.

nym z takich ruchów jest wolontariat, którego zadaniem jest dobrowolna, nieodpłatna, świadoma praca na rzecz innych, wykraczająca poza więzi rodzinne, koleżeńskie czy sąsiedzkie⁷.

Służba wolontariacka jest elementem każdej cywilizacji i społeczeństwa. Wolontariat (*łac. voluntas - dobra wola, dobrowolność*) w tradycyjnym znaczeniu jest rozumiany jako praktyka bez wynagrodzenia dla nauczania zawodu. Współcześnie termin ten stosowany jest na określenie bezpłatnej, dobrowolnej i świadomej pracy stałej lub okazjonalnej na rzecz innych.

W historii naszego kraju istnieje długoletnia tradycja pracy społecznej, tradycja pomagania sobie wzajemnie, udzielania pomocy nieradzącym sobie ze swoimi problemami. Aktywność obywatelska stała się szczególnie widoczna po roku 1989 - kiedy to nastąpił rozkwit ruchów stowarzyszeniowych w Polsce. Od tego czasu ludzie w sposób jawny i zgodny z obowiązującym prawem mogą realizować w różnej formie szereg działań obywatelskich. W roku 1993 rozpoczęło swoją działalność Centrum Wolontariatu. Natomiast w Ustawie z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie określone zostały zasady współpracy z ochotnikami. Działalność pożytku publicznego jest to działalność społecznie użyteczna, która prowadzona jest przez organizacje pozarządowe w sferze zadań publicznych. Organizacjami tymi są osoby prawne lub jednostki nieposiadające osobowości prawnej, utworzone na podstawie ustaw, niebędące jednostkami sektora finansów publicznych oraz kościelne osoby prawne i stowarzyszenia samorządu terytorialnego⁸.

W Polsce w ostatnich latach powstają liczne nowe grupy wolontariatu potrafiące poświęcać swój czas i zdolności sprawie ludzi potrzebujących, oferując im różnego rodzaju wsparcie, a także okazując troskę o dobro wspólne. Postawy prezentowane przez wolontariuszy opierają się na bezinteresownej woli służenia innym ludziom, nie są motywowane chęcią znalezienia pracy i zarobku. Zaangażowanie wolontariusza jest dobrowolne, a zatem wynika z jego dobrej woli, a nie z jakichś wiążących norm.

Wolontariat zakłada również pewną ciągłość i systematyczność w działaniach podejmowanych bezpośrednio na rzecz najbardziej potrzebujących. Aktywność ta jest najczęściej profesjonalnie zorganizowana w ramach określonych grup, chociaż można również mówić o wolontariacie indywidualnym. Idea wolontariatu zakłada współdziałanie środowisk pozarządowych ze wszystkimi tymi, dla których większość tych działań jest niezrozumiała.

Wśród ruchów pozarządowych można wyróżnić dwa rodzaje organizacji, które zajmują się wolontariatem. Pierwsze z nich, to stowarzyszenia pomagające wolontariuszom (działające dla wolontariuszy). Drugie, to organizacje zatrudniające wolontariuszy. Do tej pierwszej grupy należą centra wolontariatu, które zajmują się informowaniem wolontariuszy o możliwościach ich zatrudnienia, pomagają w rozwiązywaniu problemów, zbierają informacje na temat sytuacji wolontariatu

⁷ Definicja zaczerpnięta ze strony internetowej „Centrum Wolontariatu” - Słupsk, <http://www.wolontariat.org.pl/slupsk/definicje.htm>

⁸ DzU Nr 96, poz. 873.

w danym kraju oraz badają jego stan prawny. Stowarzyszenia i fundacje zatrudniające wolontariuszy, przy ich pomocy realizują cele swoich organizacji. Wolontariusze pomagają nie tylko podczas festynów i zbiórek pieniędzy, ale również dużą ich część zajmuje się realizowaniem zadań programowych organizacji, promocją, informacją, szukaniem funduszy na realizowanie różnych zamierzeń. Wiele osób pomaga poprzez wykonywanie swojego zawodu, wykorzystując posiadane umiejętności i zainteresowania⁹. Wolontariusz może świadczyć pracę na rzecz organizacji międzynarodowych zarówno w Polsce, jak i za granicą.

Zdaniem Ewy Dołęgowskiej-Wojnowskiej, prospołeczne zachowania wolontariuszy są inspirowane przede wszystkim motywacją altruistyczną, zadaniową, ideologiczną, egoistyczną oraz afiliacyjną. Natomiast Gawroński uważa, że wolontariat kształtuje wartości, wśród których wymienia: obywatelski sens odpowiedzialności i uczestnictwa w życiu społecznym, postawienie w centrum zainteresowań człowieka, zwrócenie uwagi na najsłabszych i najbardziej cierpiących, bezinteresowność w działaniach solidarnościowych, szacunek dla innych, dzielenie własnego istnienia z istnieniem innych, swój sens służby. W oparciu o wymienione wartości wolontariusz realizuje postawione zadania. Do najważniejszych z nich należą¹⁰:

- Domaganie się od państwa praw dla najsłabszych oraz stymulowanie instytucjami publicznymi;
- Wytyczanie nowych zakresów interwencji i wzorców pozytywnych dla działalności struktur publicznych;
- Dostrzeganie na własnym terenie trudnych sytuacji i niesienie bezpośredniej pomocy potrzebującym;
- Odbudowa pozytywnej postawy obywatelskiej i moralnej naszego społeczeństwa;
- Integrowanie służb publicznych szczególnie w tych sektorach, w których interwencja państwa jest niewystarczająca.

Wolontariat wymaga nie tylko bezinteresownego poświęcenia własnych sił potrzebującym, ale przede wszystkim determinacji, umiejętności łączenia współczucia ze sprawnością działania oraz wrażliwości. Wpływa on na zmianę stosunków pomiędzy obywatelem a państwem, bowiem poprzez zbiorowe działanie i zaangażowanie obywatel może odegrać istotną rolę we wnoszeniu pozytywnego wkładu w życie społeczności, w której funkcjonuje.

Wolontariat sprzyja również tworzeniu wysokiego poziomu kapitału społecznego. Jakość wolontariatu zależy przede wszystkim od jakości ludzi, którzy ją współtworzą, a zwłaszcza od ich umiejętności pozytywnego współdziałania z innymi. Kapitał społeczny może przejawiać się w postaci np. pomysłów, projektów czy koncepcji. Dzięki istnieniu kapitału społecznego wolontariusze z własnej inicjatywy nie tylko wspierają organizację, ale także potrafią zachęcić do wsparcia inne osoby, które do tej pory nie miały z nią kontaktu. Z siły kapitału społecznego, którego pokłady znajdują się w wolontariuszach doskonale zdają sobie sprawę władze

⁹ B. Wiśniewska, *Wolontariat międzynarodowy w Polsce i na świecie*, „Wolontariat” 2001, 8.

¹⁰ S. Gawroński, *Ochotnicy Miłości bliźniego*, Warszawa 1999, s. 25-27.

państwa. Ci „aktywni obywatele”, którzy przeznaczają swój czas, energię i środki dla udzielenia pomocy innym, są często wykorzystywani przez państwo, które uzależnione jest od ich pracy wskutek braku funduszy, np. na opiekę społeczną. Przykładem może być Wielka Brytania, gdzie rząd na system opieki społecznej przeznaczył minimum funduszy, świadomie wykorzystując pracę wolontariuszy. Władze Wielkiej Brytanii przyznają, że posiadanie wolontariuszy jest wygodą dla państwa¹¹.

Wolontariat stanowi także istotny czynnik zmniejszania nierówności społecznych i gospodarczych. Kształtując aktywne postawy prospołeczne, zwiększa kapitał społeczny społeczeństwa, a poprzez dostarczanie osobowych wzorców aktywnych postaw życiowych propaguje także takie cechy, jak zaradność i samodzielność.

Reasumując dotychczasowe rozważania, uważam, że wolontariat i kapitał społeczny wzajemnie na siebie oddziałują, bowiem wolontariat kształtuje kapitał społeczny poprzez zaangażowanie obywateli w życie społeczne, a kapitał społeczny decyduje o jakości funkcjonowania wolontariatu.

Zakończenie

Organizacje, które cenią kapitał społeczny, stają się elastyczne, przynoszą wyższe zyski i wykazują większy dynamizm. Mogą także polegać na wiedzy, kontaktach i synergii - potrafią rozwiązywać własne problemy. Zarówno wspólna praca, jak i dobra atmosfera, partnerstwo, dążenie do wytyczonego celu sprzyjają przekazywaniu i wymianie wiedzy, dając jednocześnie pewność, że organizacja uczy się i jest otwarta na zmianę, zwłaszcza tę społeczną. Ludzie, którzy działają w takich strukturach, prezentują wyższy poziom zaangażowania i wykazują wyższą jakość pracy dla dobra zarówno organizacji, jak i dla samych siebie. Dlatego też, uwzględniając cele organizacji w perspektywie długoterminowej, należy zadbać o to, aby kapitał społeczny był na coraz wyższym poziomie. Bardzo istotne jest m.in.: zachęcanie członków organizacji do aktywności na zewnątrz, ponieważ sprzyja to budowaniu kontaktów w środowisku lokalnym, podniesieniu poziomu nauczania poprzez rozwijanie takich cech, jak kreatywność i innowacyjność, okazywaniu zaufania oraz wiary w ich pomysłowość i samodzielność, ustaleniu celu jako priorytetu i realizowaniu go w zespole, np. wolontariuszy.

Literatura

1. Bourdieu P., *Ökonomisches Kapital, kulturelles Kapital, soziales Kapital*, Reinhard Kreckel, Soziale Ungleichheiten, Göttingen 1983.
2. Cyran-Mądzik A., *Wolontariat w Wielkiej Brytanii*, [w:] *Wolontariat jako działanie prospołeczne w obszarze pomocy społecznej i pracy socjalnej*, red. B. Matyjas, Wyd. Wszechnica Świętokrzyska, Kielce 2009.

¹¹ A. Cyran-Mądzik, *Wolontariat ...*, s. 31-32.

3. Fukuyama F., *Zaufanie. Kapitał społeczny a droga do dobrobytu*, Tłumaczenie z j. angielskiego A. i L. Śliwa, Wyd. Naukowe PWN, Warszawa-Wrocław 1997.
4. Fukuyama F. *Wielki wstrząs. Natura ludzka a odbudowa porządku społecznego*, z angielskiego przełożyli H. Komorowska i K. Dorosz, Politeja, Warszawa 2000.
5. Gawroński S., *Ochotnicy Miłości bliźniego*, Warszawa 1999.
6. Kubiak T., *Nowe spojrzenie na stary problem*, "Barwy wolontariatu" z serii „Rocznik” 2002, Warszawa 2002.
7. Lalak D., Pilch T. (red.), *Elementarne pojęcia pedagogiki społecznej i pracy socjalnej*, Warszawa 1999.
8. Niciński W., *Uwagi o ustroju sprawiedliwych nierówności*, Białystok 2008.
9. Przewłocka J. *Współpraca organizacji pozarządowych w ujęciu sieciowym*, Numer Specjalny Polityki Społecznej, Warszawa 2007.
10. Putnam R., *Making Democracy Work: Civic Traditions in Modern Italy*, Princeton-New Jersey 1993.
11. Sztumski J., *Refleksje wokół poznawczej zasadności terminu „kapitał społeczny”*, [w:] *Aktywizacja kapitału ludzkiego - dylematy teorii a praktyka małych i średnich miast*, red. A. Bartoszek, K. Czekaj, GWSH, Katowice 2010.
12. Sztumski J., *Organizacje pozarządowe*, [w:] M. Kolczyński, J. Sztumski, *Zarys socjologii organizacji*, Katowice 2003.
13. Wiśniewska B., *Wolontariat międzynarodowy w Polsce i na świecie*, „Wolontariat” 2001, 8.
14. „Centrum Wolontariatu” - Słupsk, <http://www.wolontariat.org.pl/slupsk/definicje.htm>

VOLUNTEERING AS AN ACTIVITY CREATING THE SOCIAL CAPITAL

Abstract: Volunteers are involved in many areas of social life. Their pro-social behaviour requires not only sacrificing of their own forces to other human beings but also determination, empathy and cooperation with others. Volunteering and social capital interacts, because volunteering helps to form the social capital that determinates quality of volunteering functioning.

Keywords: social capital, NGOs, volunteering, social society